

MARTA GARGAŁA, LECH LICHOLAŁ

Pracownia Inżynierii Architektonicznej
Wydział Biologiczno-Rolniczy, Uniwersytet Rzeszowski
e-mail: mgargala@univ.rzeszow.pl

INTEGRACJA WALORÓW KRAJOBRAZOWYCH Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM NA PRZYKŁADZIE TRASY ROWEROWEJ „SZLAKIEM PRZYDROŻNYCH KAPLICZEK I KRZYŻY W HUSOWIE”

Elementy naturalne krajobrazu, w tym ukształtowanie terenu stanowią bogate tło dla obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym. Przykładem takiego połączenia jest trasa rowerowa w miejscowości Husów - mało znanej, a jakże pięknej pod względem walorów krajobrazowych jak i kulturowych.

Słowa kluczowe: trasa rowerowa, krajobraz wiejski, dziedzictwo kulturowe

I. WSTĘP

Krajobraz wiejski jest ważnym składnikiem kultury materialnej [3]. Jego walorem jest duży stopień integracji z przyrodą [3,8,9]. W obliczu szybko postępującej urbanizacji i niekontrolowanych działań, takich zakątków jest coraz mniej, przez co sielski pejzaż w swojej tradycyjnej formie prawie już nie istnieje [3,4,15].

Na obszarach wiejskich, posiadających oryginalne walory przyrodnicze, przy drogach, często spotykane są elementy dziedzictwa kulturowego – niewielkie formy sakralne: krzyże i kapliczki, które wzbogacają krajobraz [2]. Rola kapliczek, figur oraz krzyży w krajobrazie kulturowym jest nieoceniona. Łączą w sobie wiele elementów: religię, kulturę, architekturę, etnografię, geografię i historię regionu. Mała architektura sakralna to charakterystyczna cecha polskiego krajobrazu, stanowi wyraz wiary minionych pokoleń, polskiego folkloru, jest charakterystycznym znakiem narodowej tożsamości [1,5,6,11]. Wypoczynek na terenach wiejskich, w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i dawną kulturą, nabiera coraz większego znaczenia [7]. Dla zwolenników aktywnego wypoczynku tworzy się szlaki rowerowe [10].

Trasa rowerowa „Szlakiem przydrożnych kapliczek i krzyży w Husowie” została zaplanowana i wykonana z inicjatywy mieszkańców przez Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne im. Wincentego Stysia. Znalazły się na niej najciekawsze obiekty związane z historią Husowa oraz krzyże i kapliczki przydrożne znajdujące się na terenie wsi, a także

---

* *Pracę recenzował:* dr hab. inż. arch. Piotr Patoczka, prof. Politechniki Krakowskiej

najpiękniejsze miejsca widokowe. Trasa przebiega przez tereny sołectwa Husów obejmując fragment Hyżnięsko-Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu [16].

II. DZIEDZICTWO KULTUROWE

Wieś Husów położona jest w gminie Markowa, w powiecie łańcuckim należącym do województwa podkarpackiego, które charakteryzuje się różnorodnością środowiska przyrodniczego i tym samym dużą atrakcyjnością turystyczną [13].

W Husowie można podziwiać interesujące obiekty mające wartość historyczną i poznawczą. Na analizowanej trasie rowerowej znajduje się 36 obiektów sakralnych w postaci kapliczek (17 szt.) i krzyży (19 szt.) [16]. Najwięcej kapliczek poświęconych jest Matce Bożej. Wśród wizerunków pojawiają się Matka Boża Królowa Świata, Matka Boża Niepokalana, Matka Boża z Lourdes (fot. 1), a także Matka Boska Częstochowska. W trzech obiektach dodatkowo oprócz figury Matki Bożej znajduje się figura Pana Jezusa. Pozostałe kapliczki poświęcone są św. Florianowi oraz św. Nepomucenowi (fot. 2).

Fot. 1. Kapliczka Matki Bożej z Lourdes (fot. M.G.)
Fig. 1. Chapel of Our Lady of Lourdes (phot. M.G.)

Fot. 2. Kapliczka św. Jana Nepomucena (fot. M.G.)
Fig. 2. Chapel St. John of Nepomuk (phot. M.G.)

Na szlaku znajduje się ponadto Chałupa Jana Raka – poety ludowego, zbudowana prawdopodobnie ok. 1720 r. na rzucie prostokąta o jednotraktowym układzie wewnętrznym, z sienią przelotową, posiadająca powierzchnię zabudowy 78 m² (fot. 3). Zachowany jest w niej XIX-wieczny piec z zapiekiem. Dach domu kryty jest strzechą. Obiekt ten został w 1968 roku wpisany do rejestru zabytków nieruchomości, jako jedyny przykład konstrukcji „na owiąz” w Husowie [16]. Zachowały się również pozostałości dworu (ryc. 1) wraz z parkiem podworskim (fot. 4) ostatnich właścicieli majątku Oborskich.

Obiektem trasy rowerowej jest również współcześnie wybudowany kościół, znajdujący się w bliskim sąsiedztwie parku (fot. 4), charakterem i stylem wkomponowany w podgórski charakter wsi (fot. 5) [16].

Na terenie Husowa opisywany szlak rowerowy łączy się z fragmentem Szlaku Turystyczno-Historycznego im. płk. Leopolda Lisa-Kuli, którego wnioskodawcą i pomysłodawcą był Podkarpacki Związek Piłsudczyków w Rzeszowie (fot. 6). Szlak ten został wyznaczony w 2001 roku przez rzeszowski Oddział PTTK [18]. W Husowie znajduje się Pomnik Grunwaldzki wybudowany w 1910 roku dla upamiętnienia pięćsetnej rocznicy grunwaldzkiego zwycięstwa oręża polskiego (fot. 7, 8), który jest jednocześnie następnym przystankiem trasy [16].

Fot. 3. Chałupa Jana Raka (fot. M.G.)
Fig. 3. *The cottage of Jan Rak (phot. M.G.)*

Ryc. 1. Dwór Oborskich w czasach świetności [17]
Picture 1. *Country mansion of the family Oborski in glory days [17]*

Fot. 4. Park podworski (fot. M.G.)
Fig.4. *Past country mansion park (phot. M.G.)*

Fot. 5. Obecny kościół w Husowie (fot. M.G.)
Fig. 5. *The present church in Husów (phot. M.G.)*

Fot. 6. Szlak Turystyczno - Historyczny im. plk. Leopolda Lisa-Kuli [18]
Fig. 6. *The Touristic - Historic route of the name of the Col. Leopold Lis-Kula [18]*

Trasa została wytyczona w taki sposób, aby rowerzysta mógł ją rozpocząć w dowolnym miejscu, a na zrealizowanie tego planu potrzebuje około 2,5 godz. Na trasie ustawione zostały tablice informacyjne, na których znajdują się opisy poszczególnych obiektów.

Fot. 7. Pomnik Grunwaldzki (fot. M.G.)
Fig. 7. The Grunwald monument
 (phot. M.G.)

Fot. 8. Tablica informacyjna – Pomnik Grunwaldzki (fot. M.G.)
Fig. 8. The information board - the Grunwald monument
 (phot. M.G.)

III. WALORY KRAJOBRAZOWE

Trasa rowerowa „Szlakiem przydrożnych kapliczek i krzyży w Husowie” zlokalizowana jest na terenie Hyżnieńsko-Gwoźnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, utworzonego w 14.07.1992 r. Obszar ten zlokalizowany jest w najatrakcyjniejszej krajobrazowo części gminy Markowa. Dzięki wysokim walorom środowiska wskazane jest wykorzystanie tego terenu pod różnorodne formy turystyki i wypoczynku, a także ukierunkowanie gospodarki rolnej i leśnej na produkcję ekologicznej żywności [12].

W bezpośrednim sąsiedztwie trasy rowerowej znajduje się rezerwat przyrody „Husówka” utworzony 25.01.1955 roku, o powierzchni 71,96 ha. (fot. 9). Obejmuje on naturalne stanowisko kłokoczki południowej oraz cenne fragmenty zbiorowisk roślinnych. Kłokoczka południowa jest najliczniejszym skupiskiem tego gatunku, w tej części Pogórza Dynowskiego. Duża liczebność oraz stałe odnawianie się kłokoczki wykazuje, że znajduje ona tutaj optymalne warunki rozwoju [12]. Charakterystyczną częścią krajobrazu otwartego Husowa obserwowanego z trasy rowerowej jest widok na elementy przemysłowe w postaci urządzeń związanych z eksploatacją gazu ziemnego, bowiem na terenie gminy Markowa został utworzony obszar i teren górniczy MOŚZNiL (fot. 10). Na całym obszarze obok prowadzonych poszukiwań gazu ziemnego zlokalizowano w czarpanej części złoża, największy czynny w Polsce bez zbiornikowy magazyn gazu ziemnego [12].

Fot. 9. Rezerwat przyrody „Husówka” (fot. M.G.)
Fig. 9. The nature reserve „Husówka” (phot. M.G.)

Fot. 10. Kopalnia Gazu Ziemnego Husów (fot. M.G.)
Fig. 10. The mine of Natural Gas Husów (phot. M.G.)

Jednym z przystanków należących do krajobrazu przyrodniczego jest użytek ekologiczny „Zimowit” utworzony w 2011 roku w celu ochrony zimowita jesiennego, którego określa się jako „klejnot Husowa”(fot.11) [19].

Fot. 11. Zimowit jesienny (fot. M.G.)

Fig. 11. The autumn crocus (phot. M.G.)

IV. PODSUMOWANIE

Trasa rowerowa „Szlakiem przydrożnych krzyży i kapliczek w Husowie” to połączenie pięknych walorów widokowych z bogatą historią i dziedzictwem kulturowym. Choć miejsc tego typu jest w kraju dużo, to przykład trasy rowerowej w Husowie jest jedynym elementem swojego rodzaju. Takie miejsca są często zapomniane i niedocenione przez lokalną społeczność, a tym samym inicjatywa podjęta przez mieszkańców Husowa jest wzorem godnym naśladowania.

Na analizowanym obszarze zaobserwować można naturalną przestrzeń krajobrazową, w którą wkomponowała się przemyślana trasa rowerowa mająca na celu zaznajomienie turystów z rozpatrywanym obszarem, oferującym estetyczne, wypoczynkowe i poznawcze walory. Utworzona trasa rowerowa to dobry pomysł na aktywny wypoczynek, bliski kontakt z naturą z jednoczesną kontemplacją krajobrazową tego terenu. Biorąc pod uwagę wymagania techniczne jakie stawia turystyce trasa (omawiany teren należy do Pogórza Dynowskiego i Rzeszowskiego, w wielu miejscach występują znaczne różnice w wysokości terenu) należy zapewne rozważyć w przyszłości potrzeby osób z różnego typu dysfunkcjami (umożliwiając im przejazd trasą np. bryczką). W celu zwiększenia atrakcyjności poruszania się po trasie warto również pomyśleć o zagospodarowaniu punktów widokowych, np. w studnie, tablice informacyjne, kosze na śmieci, a w szczególności umożliwiające odpoczynek altany. Wzbogacenie trasy w takie elementy architektoniczne ograniczy negatywny wpływ turystów na środowisko.

V. LITERATURA

1. Blacharz B.: Kapliczki i krzyże przydrożne. Kapliczki i krzyże przydrożne na terenie gminy Kobylin Borzymy - projekt z zakresu edukacji regionalnej – dziedzictwo kulturowe w regionie. Kobylin – Borzymy. ss. 25. 2006.
2. Borcz Z.: Drogi i place w krajobrazie wiejskim. Krajobraz i ogród wiejski. t. 1: Nowe idee i metody w architekturze krajobrazu. Lublin. s. 83-90. 2004.
3. Cała A.: Krajobraz z sacrum w tle - kapliczki przydrożne jako element krajobrazu wsi opolskich. Teka Kom. Arch. Urb. Stud. Krajobr. PAN. s. 24-34. 2007.
4. Dubiel K.: Przyrodnicze uwarunkowania zrównoważonego rozwoju. Zesz. Nauk. Pol.–Wsch. Oddz. PTIE i PTG. Rzeszów. s. 25-30. 2010.
5. Gajda E.: Szlakiem głogowskich kapliczek. Wyd. G.H. POLAM. ss. 125. 2003.

6. Kabat J.: Krzyże i kapliczki na terenie Lipie. Lipie Reymontowskie. ss. 38. 2006.
7. Kasprzyk A., Żbikowski J.: Krajobraz kulturowy wsi podlaskiej jako istotny element atrakcji turystycznej regionu. Krajobrazy rekreacyjne – kształtowanie, wykorzystanie, transformacja. Problemy Ekologii Krajobrazu. t. XXVII. s. 163-169. 2010.
8. Kostecka J.: Przestrzeń przyrodnicza jako wartość dla zrównoważonego rozwoju. Zesz. Nauk. Poł.–Wsch. Oddz. PTIE i PTG. Rzeszów. s. 135-140. 2009.
9. Kostecka J.: Wybrane oblicza retardacji przekształcenia zasobów przyrody. Człowiek, przyroda, przestrzeń w myśl rozwoju zrównoważonego. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej. Wrocław. s. 19-24. 2010.
10. Kowalczyk K.: Koncepcja systemu szlaków rowerowych spełniających potrzeby aktualnej turystyki rowerowej. Zachodnie Stowarzyszenie Przewodników Turystycznych i Pilotów Wycieczek. s. 21. 2009.
11. Kozaczyńska B.: Mała architektura sakralna w krajobrazie kulturowym Ziemi Łosickiej. Krajobrazy rekreacyjne – kształtowanie, wykorzystanie, transformacja. Problemy Ekologii Krajobrazu. t. XXVII. s. 203-207. 2010.
12. Kryński Z., Cwynar K., Kryński Ł.: Strategia społeczno-gospodarcza gminy Markowa. Markowa. cz.1. ss. 129. 2000.
13. Leńczyk A.: Uwarunkowania powierzchni Husów. Krzyże i kapliczki przydrożne Husowa. [w]. Husów wieś na Pogórzu Dynowskim w ujęciu monograficznym. Zeszyty Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego im. Wincentego Stysia. s. 12-21. 2010.
14. Mikuta T.: Naturalność krajobrazu a atrakcyjność turystyczna w wybranych powiatach województwa podkarpackiego. Krajobrazy rekreacyjne – kształtowanie, wykorzystanie, transformacja. Problemy Ekologii Krajobrazu. t. XXVII. s. 287-293. 2010.
15. Stompor-Chrzan E.: Rośliny ozdobne w podmiejskiej strefy Rzeszowa. Zesz. Nauk. Poł.–Wsch. Oddz. PTIE i PTG. Rzeszów. s. 57-60. 2011.
16. Uchman A., Kisała A.: Krzyże i kapliczki przydrożne w Husowa. [w]. Husów wieś na Pogórzu Dynowskim w ujęciu monograficznym. Zeszyty Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego im. Wincentego Stysia s. 403-415. 2010.
17. Uchman A., Superson-Haładaj M.: Oborscy – ostatni właściciele Husowa. [w]. Husów wieś na Pogórzu Dynowskim w ujęciu monograficznym. Zeszyty Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego im. Wincentego Stysia s. 564-576. 2010.
18. www.gminalancut.pl [data wejścia 16.11.2012].
19. www.kluczlanucki.pl/powstal-uzYTEK-ekologiczny-zimowit [data wejścia 16.11.2012].

**THE INTEGRATION OF LANDSCAPE VALUES WITH THE CULTURAL
HERITAGE ON THE EXAMPLE OF THE BICYCLE ROUTE
„BY THE ROUTE WITH ROADSIDE SHRINES AND CROSSES IN HUSÓW”**

Summary

Natural elements of the landscape, in this the lay of the land constitute the rich background for objects related to the cultural heritage. An example of such connection is the bicycle route in the town of Husów - little known, and how beautiful in respect of landscape and cultural values.

Key words: the bicycle route, the rural landscape, the cultural heritage